

Fig. 1. Øster Egesborg. Ydre, set fra Sydøst.

V. H. 1931

ØSTER EGESBORG KIRKE

BAARSE HERRED

Roskildebispens Jordebog fra o. 1370 nævner i Øster Egesborg Jordegods og Tiende hørende under den i Sognet liggende Lekkendegaard. Det gamle Bispelen Lekkende blev efter Reformationen et Len under Kronen. Ved kgl. Gavebrev af 12. Nov. 1687 fik Sognepræsten i Stege, Hans Danielsen, Indkomsten af Kirken til Reparation af hans Residens. Senere hørte Kirken under Rytterdistriktet og erhvervedes ved dettes Bortsalg 1774 af Kammerjunker Hans Lillien skjold, til Lilliendal. Under dette Fideikommis hører Kirken endnu.

Kirken ligger nordligt i Byen, paa en Bakke, der delvis danner Terrasse mod Kirkegaardsmuren. Det gamle Kirkegaardsterræn har Fald mod Øst, saa at det ligger lavere under Koret end under Skibet. Sentmiddelalderlige Hegns-mure af Munkesten er bevarede undtagen mod Nord. Sydmuren har paa Ydersiden, over høj Syld, smaa Støttepiller, og paa Indersiden en Række, oprindelig fladbuede Spareblændinger. En samtidig Sydportal (Fig. 3) har uregelmæssigt rundbuet Port og Dør og kamtakket Overbygning. Tæt vest for Portalen staar en sengotisk *Kirkelade* (nu Materialhus), 11,25 m lang i Øst-Vest, 5,90 m bred. Bygningen, der ligesom Kirkegaardsmuren er af brede Munke-

sten, har fladbuet Norddør og Sydvindue samt flere Glugger med Trappestik. Østgavlen er ommuret i ny Tid, Vestgavlen derimod bevaret med syv Kamtakker og Højblændinger, hvis Trappestik er af Kridtkvadere. Tagværket er det oprindelige, med Spærsko og Hængestivere, men uden Kryds.

Kirkebygningen er et Langhus, bestaaende af en senromansk Kirkes Skib, over hvis unggotiske Vestforlængelse der er rejst et sengotisk Taarn. Sengotisk er endvidere hele Østpartiet, samt de to Udbygninger, Sakristiet paa Nordsiden og Vaabenhuset paa Sydsiden, moderne derimod et Ligkapel paa Nordsiden.

Den romanske Murstenskirke fra o. 1200—50, hvoraf kun det rummelige Skib er bevaret, har spinkle Mure (o. 70 cm) af ret smaa Munkesten i Munkeskifte

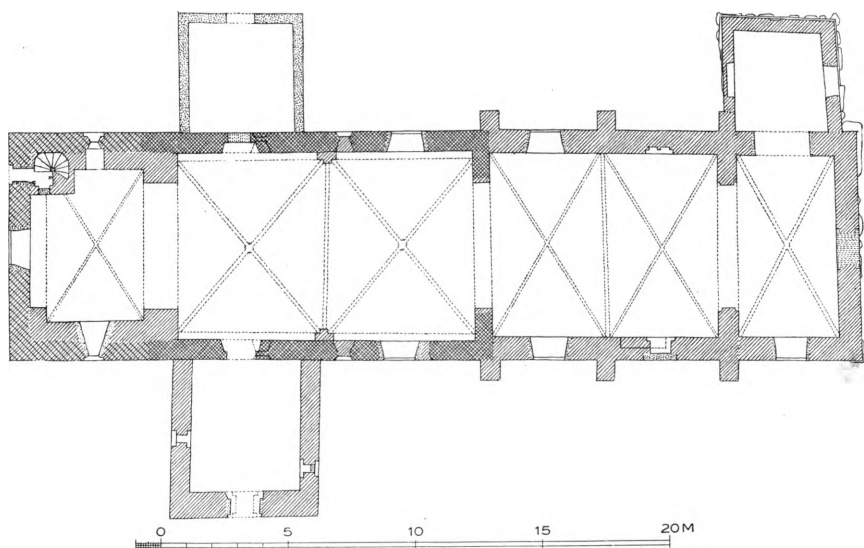

Fig. 2. Øster Egesborg. Plan. 1:300. Maalt af Th. Havning 1915 (A. Nystrom 1929).

(o. 25—25,5 × 11,5—12 × 8,5 cm; fem Skifters Højde: 49—50 cm; glatte, svagt ryggede Fuger). Sokkel ses ikke, men den formstensmurede Gesims har over et Savskifte Karnisprofil, hvis nedre, rundede Led er rulskiftemuret. I hver Langmur har der været tre slanke Vinduer, af hvilke det midterste og det vestre Par er ret velbevarede, delvis som Ydernicher, 1,67 m høje og o. 3,70 m over Jorden, medens Murhøjden ialt er o. 6,25 m. Stenene i de rundbuede Binderstik er svagt riffelhugne, Indersmigene mørtelpudsede sammen med Væggene, der ialfald har staaet pudsdækkede før de gotiske Hvælvs Indbygning. Bevaret er ogsaa begge de ret høje Døre, hvis Rundbuer næsten tangerer det vestligste Vinduespars Underkant; Syddøren er endnu i Brug og stærkt overpudset.

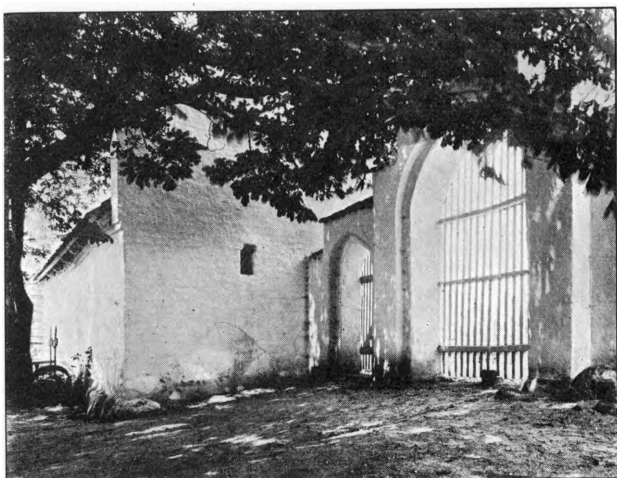
Vestgavlen er forsvundet, idet der til den senromanske Kirke meget snart er føjet en *Vestforlængelse* (Fig. 4). Murværket, som paa Nordsiden endnu har

Bomhuller, svarer til det oprindelige Skib, hvis Savskifte ogsaa fortsættes under den nu forsvundne Gesims. Bevaret er to slanke, spidsbuede, smigede Vinduer med ydre Fals, 2,61 m høje, medens et tredje mod Vest nu er forsvundet sammen med den vestre Taggavl. Væggene har været pudsede som i det romanske Skib.

Sengotiske Ændringer og Tilføjelser, fra Tiden ved Aar 1500, af Munkesten i Munkeskifte. Vestforlængelsen er brugt som Underbygning for et *Taarn*. En svær, østre Taarnmur med spids Taarnbue er rejst helt af Grunden paa den ældste, romanske Vestgavls Plads, og mod de unggotiske Mure er bygget Forstærkningsvægge, af hvilke den nordre og søndre har Blændinger bag om de gamle Vinduer, medens den vestre er formet som en fladt spidsende Vægbue om et udvidet Vestvindue, hvorefter kun Spejlets Spidsbue er bevaret. I Taarnhvælvet, der har Kvartstensribber, skærer Trappehuset sig ind, da dette mod sentmiddelalderlig Sædvane er bygget indenfor Ydermurene og har haft Dør fra Taarnrummets Indre. Denne Adgang til Vindeltrappen, som har rund Kridtstensspindel, er nu lukket og erstattet af en raat brudt Yderdør. Mellemstokværket har fladbuet Vestglug, Klokkestokværket fladbuede Tvilling-Glamhuller under uregelmæssigt rundede Spejlbuer. Af Gavlene, der vender »forkert«, er kun den nordre bevaret i nogenlunde oprindelig Stand, med tretten Kamtakker og tre spidsbuede Højblændinger, af hvilke den midterste dog er ommuret sammen med hele Gavltoppen. Sydgavlen er helt ommuret i ny Tid. Det sengotiske Tagværk, af Krydsbaandstype, har Huljernes Stregnumre.

Skibets Hvælv har hverken Gjordbue mod Triumfvæggen eller mod Taarnmuren og maa derfor være samtidige med eller lidt yngre end den sidstnævnte. Deres Halvstensribber er forneden vandret afskaarne og mødes øverst i ganske smaa Topruder (brede Overribber). Tagværket er af Krydsbaandstype med hugne Stregnumre; paa et enkelt Spærfag, Nr. 8 fra Øst, forekommer der dog en afvigende Nummerering med smaa Huljernesgruber paa en Streg.

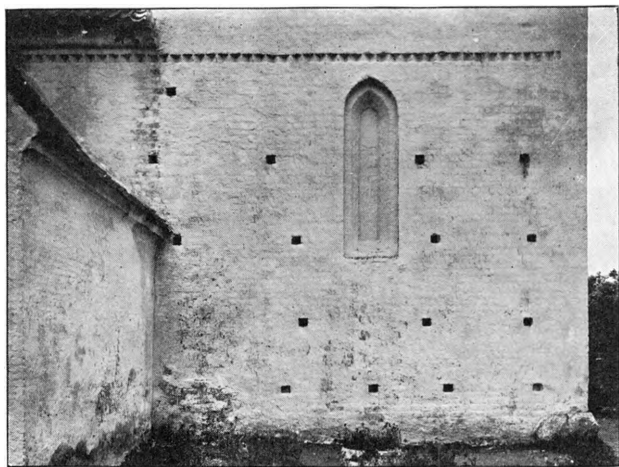
Koret er helt ombygget og udvidet til Skibets Bredde. Svarende til Hvæl-

M. M. 1915

Fig. 3. Øster Egesborg. Kirkegaardsport og Kirkelade.

vingsfagene har Murene Støttepiller, der ikke naar helt op til Gesimsen og det under denne løbende, skævtandede Savskifte. Af Vinduerne er kun Sydsidens østlige nogenlunde bevaret trods ydre Tilmuring; det er nu fladbuet i Spidsbuespejl, men har vistnok været tvillingdelt ligesom en i Hovedform og Maal tilsvarende vinduesagtig Blænding i Nordvæggen. I Væggen under Sydvinduet findes en lavtsiddende, fladbuet Spareblænding. De to Hvælv har Kvarstensribber, forneden afskaarne med Hulprofil, ligesom en lille Kragkonsol under den fladrunde Midtgjorbue (svære, uregelmæssigt murede Overribber). Sikkert ved samme Tid har man udvidet *Korbuen*, der nu er spids, med et rundet Kragbaand paa Nordvangen.

M. M. 1906

Fig. 4. Øster Egesborg. Vestforlængelsens Nordmur.

Smaablændinger, de fleste formede som Cirkelafsnit. Den femtentakkede Gavlf har over en Saalbænkprofil yderst Trekantfelter og derimellem fire spidse Højblændinger, der omfatter Rundbueblændinger og Cirkler. Oprindelig har Blændingstallet vistnok været fem, idet Gavlens Midtparti er revnet og ændret ved en Flikmuring. Det Indre, der overdækkes af et Krydshvælv med Halvstensribber (lette Overribber), er sat i Forbindelse med det ældre Kor ved en Spidsbue, hvis lodrette Vangekanter nu er svagt hulede. Samtidig med Korets Forlængelse er hele dets Tagværk fornyet i Dragerstolstype med Huljernes Stregnumre, der paa »Kongerne« har en sammensat Form af Kryds eller Stjerner.

Vaabenhuset er helt igennem sengotisk, omend det er bygget i to Afsnit. Til det ældre hører Syddøren, nu rundbuet i Spidsbuefelt, og de fladbuede Lysglugger. Det fladbuede Vindue over Døren, hvori der nu sidder Trækarm med Flaskebundsrunder fra 1700'erne, og de to Cirkelblændinger ved dets Sider hører sikkert til den senere Forhøjelse sammen med Flankemurenes

Ligesom den oprindelige Triumfgavl næsten helt er nedrevet ved Korets Ombygning, saaledes er den sengotiske Østgavl for Størstedelen forsvundet, da man, sikkert efter 1500, har rejst en *Korforlængelse*, hvis Mure ligeledes er af Munkesten i Munkeskifte. Af Vinduerne er et svagt spidsbuet Østvindue bevaret i tilmuret Stand. Under Gesimserne findes ikke blot Savskifte, men yderligere en Række

øvre Dele og den nitakkede Kamgavl, hvis rige Blændinger er af Præstø-Næstved Type; den spidsbuede Midtblænding har zigzagmuret Felt.

Sakristiet, der er tilbygget kort efter den sidste Korforlængelse, har Mure af Kridtkvadere med høj, skraakantet Sokkel og profileret Gesims, der synes at være senere fornyet sammen med den glatte, 1696 ommurede, Taggavl, hvori Kridtbælter veksler med smaa Mursten (Rgsk.). Nyere er ogsaa Rummets fladrundbuede brede Arkade mod Koret, og Tagværket.

Kirken staar hvidkalket og teglhængt, Taarntaget delvis med Munketagsten. 1714 blev Kirkens Blytag omstøbt (Rgsk.). De nuværende Vinduer er formede efter rundbuede Støbejernsstel. Det Indre er hvidkalket med rød-malede, hvidfugede Ribber.

KALKMALERIER

1906 blev der paa Kirkens Østvæg lige over Vinduet fundet, og atter overhvidtet, en »Kors-Roset«, malet med Højrødt og Graasort, og paa Ribberne i den østlige Hvælving en med Rosetten samtidig Udmaling: en smal graasort og rød Kantstreg og Prikker af samme Farver paa Undersiden af Ribberne. Rosetten lignede Dekorationerne i Stege fra o. 1500 (sml. S. 216)².

1744 malede Niels Lund »et smukt Gardin paa Muren omkring Altertavlen« (Rgsk.).

INVENTAR

Alterbordet er et ovalt Bord af Støbejern, fra o. 1825, med spinkle, lige Ben endende i Løvefødder, og med støbte og ciselerede Messing-Englehoveder og -Rosetter paa Sargen.

†*Allerklæde* af karmosin Kamelhaarsplyds med Sølvgallon, kronet kgl. Navn og 1726 i massivt Sølv (Rgsk.).³

Altertavlen er et Maleri: Kristus i Getsemane, sign. A. Dorph 1868, i samtidig Ramme. Den ældre Tavle var et *Maleri: Den yderste Dag, af Fru Lucie Ingemann. Nu i Vordingborg Museum.

**Helgenfigur*, S. Mikael og Dragen, 160 cm høj, skaaret o. 1250—1300. Nu i Nationalmuseet.

Altersølv. *Kalk*, 24,5 cm høj, fra 1563, med sekssidet Pyramide-Fod, hvis Fodkant-Sider er indadbuede, seksdelt Knop med graverede Firblade paa Rudetoppene og Stavværk paa Fligene. Paa Foden er paanittet et lille, støbt Krucifiks og indgraveret: »Her Oluf Mazen 1563« (i Aarstallet et Bomærke), »Nils Tilezen Lavres Anrzen« (med to Bomærkeskjolde), »Egespge Kerkee«. Under Bunden er indridset en gammel Vægtbetegnelse med Romertal (29½ Lod) samt: »1813 C. Gliese«, det sidste formodentlig henvisende til Kummens Omdannelse.

Disk, af Næstved Prøvesolv 1701. Langs Randen er et graveret Skriftsted (1. Cor. 11. Cap.) 1701. Næstved Bymærke og Mestermærke: GH. 1701 fik Gievert Guldsmid i Næstved 13 Dlr. 1 Mk. 14 Sk. for at forny Kirkens Kalk og Disk, og i 1720 12 Dlr. 5 Mk. for at forgyldte Kalken (Rgsk.).

Oblatæske, glat, oval, med graveret Spejlmonogram AJB og Ao 1721. Stemplet med et sammenskrevet, kronet WB, vistnok Vordingborgs Bymærke, og Mestermærke: GF. Sølvæsen til Alterets Brød blev skænket 1721 af en gammel Enke i Skovhuse, Anna Børring (Rgsk.).

Alterstager af Messing, 47 cm høje, med Balusterskafter. Fra o. 1600—50.

Fig. 5. Øster Egesborg. Font.

M. M. 1906

lieffer: Rigsvaaben med Aarstallet og C 4, Kristi Opstandelse, og Kaas-Vaaben med N K, henvisende til Kansler Niels Kaas, Lensmand paa Lekkende, død 1594. Til Opgangssiden er føjet to glatte, oprindelige Fag; den samtidige Himmel har Trekantgavle. Stolen staar egemalet med gylden Fraktur paa sort, sign. Niels Lund Maler, hvorunder ældre Farver spores.

1744 blev Kirkens *Inventar malet* af Maler Niels Christensen Lund fra Slagelse. Den store Altertavle, som var meget sort og forfalden, blev malet overalt med fine og zirlige Farver, Ziraterne og Indskrifterne ganske ny opforgylt med ægte Guld; Prædikestolen med sin Trone, som ogsaa var meget forfalden i sin Maling, blev ganske af ny opmalet, zirforgylt og Indskrifterne med forgyldte Bogstaver; Skrifte- og Degnestolen renoveredes med ny Maling; Pulpituets Panelværk, som var malet men meget skident, blev aftøet og ferniseret; Solskiven paa Vaabenusgavlen, hvis Zifre og Maling var afregnet,

Font af Granit (Fig. 5), senromansk. Den opad tilspidsende, cylindriske Kume, Tvm. 80 cm, der har lige tilspidsende Hals, bærer foroven en Tovsno-ning; det indre er udmuret. Den lave Fod og Skaftingen er hugget i eet Stykke.

Fad af nederlandsk Arbejde, 58 cm i Tvm., med en springende Hjort, mellem hvis Takker er drevet Aarstallet 1621 (sml. S. 856); paa dens Krop er graveret : KMP samt (næsten udslidt) VFV A K R. †*Tinfad*, anskaffet 1738 (Rgsk.). *Tinkande* fra o. 1850, uden Mærker.

Prædikestol (Fig. 6) fra 1594, vistnok af Bertel Snedker i Vordingborg. Af de

seks Storfelter har de tre naivt, mausekagtigt Fladsnit, de tre andre Re-

blev ny opmalet; to Kollekttavler malet røde med gyldne Kanter, Daabsstenen renoveret og marmoreret.

Stoleværket er nyt. To Empirestole, af hvidmalet Bøg, staar i Sakristi og Herskabsstol. †*Dør* mellem Vaabenhus og Skib, nævnt 1877, med lignende Beslag som den gamle Dør i Ørslev Kirke (S. 929).

†*Lysekrone*, nævnt 1687 (Rgsk.), med 16 Arme, foræret af Hendrik Hein paa Skuderupgaard.

†*Sejerværk* i Kirken, »derhos en lille Klokke«, nævnt 1687, istandsat 1729 af Johan Diderik Galle, erstattet 1752 af et *Taarnur*, med 28—30 Timers Værk, fra Johan Galle i Næstved (Rgsk.)

Klokker. 1) Mellem Akanthusbladfriser: »Anno 1626 lod eriig (dvs. erlig) oc velbyrdig Mand Palle Rosenkrans oc Her Jacop Nielsen oc Hans Jensen oc Michel Hansen Kirke Verger til Ø Egesbore Kirke støve dene Kloke til same Kirke Felix Fuchs hat mich gosen«. Tvm. 105 cm.

2) Mellem Rokokobort og Akantusbladdrække: »Me fecit M. C. Troschell Konigl. Hof Glocken Gieser in Copenhagen Soli Deo Gloria«. Midt paa Klokkelegemet

staar en syvlinjet Indskrift: »Aar 1768 da Kong Christian den Syvende fattede det kongelige Forsett at forbedre Bondestandens Vilkaar ved nye og nyttige Indretninger i Land-væsendet blev denne Klokke omstøbt ved da værende Overskatte Directionens Forsorg Den sande Gud til Pries og Ære bør Christians store Verk i ævig Minde være«. Tvm. 94 cm.

Ifølge Kirkeregnskabet blev 28. Okt. 1690 oprettet Kontrakt med to Klokkestøbere fra København, Peter Judsen og Jacob Jeremiesen om Omstøbningen af Kirkens lille Klokke. Klokkestøberne hentedes fra København (i Vognleje gaves 7 Dlr. 2 Mark, »dette er uhørlig kostbart«) og Arbejdet stod paa i 7 Uger. 1691 betaltes der for at fylde »de Huller i Vaabenhuset, hvor den liden Klokke blev omstøbt«. 1758 nævnes, at den lille Klokke da havde Indskriften: »Me fecit Michael Carl Troschel Hafniæ 1757«, og midt paa Klokkelegemet: F 5.

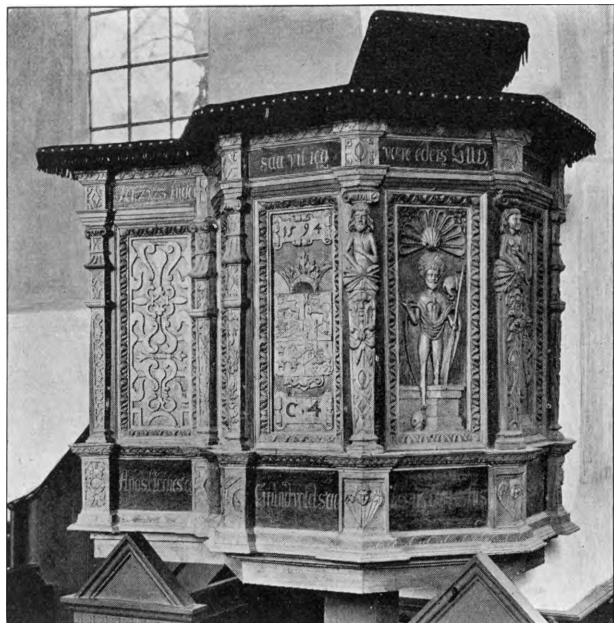

Fig. 6. Øster Egesborg. Prædikestol 1594.

M. M. 1906

GRAVMINDER

Gravsten. 1) Øverste Del af en trapezformet Ølandssten. Personalia helt udslidt. Næstved Arbejde fra Slutningen af 1500'erne. Nu Trin i Vaabenhusets Yderdør.

2) Fra o. 1800, med slidt Indskrift over Jacob Olsen og Inger Jensdatter. Hvidgraa Kalksten, 182 × 109 cm, med Hjørneknopper, foroven »løbende Hund«, forneden Mæander. I Skibets Gulv.

Forsvundne Gravminder, nævnte i Præsteindberetningen 1758.

†*Epitafium* med Brystbillede af Mand og Kone, han holdende en Bog, hvorpaa et sammenskrevet Monogram P P H dvs. Peder Pedersen Hee, død som Provst 1681. Hang paa Væggen lige over †Gravsten Nr. 1.

†*Gravsten.* 1) Over to Guds Mænd: Peder Lauridsen, død 1649, i sit 55. Aar, Præst her i 18 Aar, og Efterfølgeren Peder Pedersen Hee, død 16 □, samt deres Hustru Dorothea Sørensdatter, død 16 □.

2) Over sal. Laurids Pedersen Børing, boende i Skovhuse, død 5. Sept. 1706, 74 Aar og 3 Maaneder (sml. Oblatæske).

3) Over sal. Matthias Sønderman, Sogndegn for Øster Egesborg, født 5. Marts 1689, død 13. April 1729.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72, 1700—68 (RA), 1687—1768, 1728—76 (LA). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1758 (LA). — Museumsindberetninger af Sophus Müller 1877, Th. Havning og M. Mackeprang 1915. Revideret af C. A. J. og V. H. 1928.

¹ S. R. D. VII, 7, 10. Kronens Skøder II, 633. ² Fundberetning af M. Mackeprang.

³ Efter Anskaffelsen 1717 af en ny Messeskjorte gjordes der følgende Regnskabsantegnelse: »Dersom man ej vidste, at Præsten i Øster Egesborg var af maadelig Statur, skulde man tænke, at hans Højde overgik andre Menneskers, siden til hans Messeskjorte berettes at være forbrugt 14¼ Alen Lærred«.

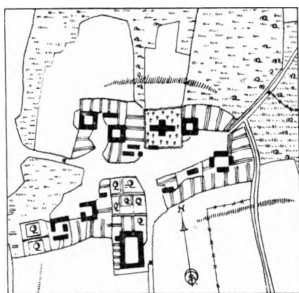

Fig. 7. Øster Egesborg 1786.